

Προπτυχιακή Εργασία

Παπαδάκη Κλεοπάτρα

Οι Εκλογές στην Ελλάδα 1940-1974

ΤΟ ΘΕΜΑ

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να εξετάσει τις εκλογές που διεξήχθησαν στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1940-1974, δηλαδή από τις πρώτες εκλογές που διενεργήθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως και αυτές που ακολούθησαν την πτώση της χούντας, κατά τη μεταπολίτευση, με τις οποίες εγκαθιδρύθηκε η Β΄ Ελληνική Δημοκρατία. Εκτός από ένα σύντομο ιστορικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο έλαβαν χώρα οι εκάστοτε εκλογές, παρατίθενται οι πολιτικές παρατάξεις και η απήχησή τους και βέβαια το εκλογικό σύστημα που χρησιμοποιήθηκε όπως επίσης και τα αποτελέσματα των εκλογών. Έτσι, θα γίνει κατανοητό το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε κατά τη διεξαγωγή των εκλογών. Επιπλέον, προηγείται στην εισαγωγή μια σύντομη ιστορική αναφορά σε ορισμένα σημαντικά ιστορικά γεγονότα που πλαισίωσαν τις εκάστοτε εκλογές από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως το 1936, οπότε ολοκληρώνεται μια φάση της ελληνικής ιστορίας καθώς για μεγάλο χρονικό διάστημα καταλύεται το πολίτευμα της χώρας από τον Ι.Μεταξά, αρχικά, και από τις αρχές της γερμανικής κατοχής, μετά. Η μεταπολεμική περίοδος, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και πιο συγκεκριμένα οι εκλογές της περιόδου αυτής αποτελούν το ζήτημα που εξετάζει η εργασία αυτή. Απώτερος στόχος της εργασίας είναι να γίνει στον αναγνώστη κατανοητό πώς φτάσαμε διαδοχικά από τις εκλογικές διαδικασίες που κατά καιρούς ίσχυαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως τη μεταπολίτευση, που αποτελεί τον 'προάγγελο' των εκλογικών διαδικασιών του σήμερα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος στις μέρες μας λογίζεται-ορθά- ως το ύψιστο αγαθό της Δημοκρατίας. Υπήρξαν, όμως, πολλοί αγώνες και επαναστάσεις για να καταλήξει σήμερα το δικαίωμα ψήφου κατά τις εθνικές εκλογές να αποτελεί συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα ανδρών και γυναικών. Αυτό μπορεί να γίνει εύκολα κατανοητό αν αναλογιστεί κανείς ότι προεπαναστατικά ήταν ανύπαρκτα ακόμα και τα πολιτικά κόμματα, λόγω αδυναμίας συγκρότησής τους. Βέβαια, ήδη από την περίοδο της τουρκοκρατίας λειτουργούσαν μέσα στα πλαίσια της τοπικής αυτοδιοίκησης κάποιες αντιπροσωπευτικές διαδικασίες, όπως η ανάδειξη των τοπικών αρχόντων, κάτι που προσέδωσε στον Έλληνα συνείδηση εθνικής ταυτότητας. Κατά την διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης, λόγω του αγώνα κυρίως για πολιτική συγκρότηση, δημιουργήθηκαν οι συνθήκες και οι αντιλήψεις σχετικά με την προστασία και προβολή των συμφερόντων ατόμων και κοινωνικών ομάδων, καθώς και με την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους και των θεσμών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η συγκρότηση πολιτικών κομμάτων. Πρώτα κόμματα αποτέλεσαν το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό, φερώνυμα των τριών Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής, που θεωρήθηκαν, αρχικά τουλάχιστον, κόμματα «ελπίδας» και εξωτερικής πολιτικής και όχι ιδεολογίας.

Όμως, αργότερα η απουσία Συντάγματος και η έλλειψη εκλογικών διαδικασιών οδήγησε στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Η επανάσταση κατέληξε στην ψήφιση του συντάγματος του 1844 που, εκτός των άλλων ρυθμίσεων που εισήγαγε, κατοχύρωνε το δικαίωμα καθολικής ψηφοφορίας για όλους τους άντρες, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Ταυτόχρονα, οριζόταν και η εκλογική διαδικασία. Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι για πρώτη φορά από την ίδρυση του ελληνικού κράτους δίνεται η δυνατότητα στον κοινοβουλευτισμό να ριζώσει στην Ελλάδα. Το δικαίωμα καθολικής ψηφοφορίας δημιούργησε νέους όρους για τη συμμετοχή κομμάτων και πολιτών στο δημόσιο βίο και, ιδεολογικά, προωθήθηκαν οι φιλελεύθερες πολιτικές διαδικασίες. Και, ενώ κανείς θα περίμενε ότι μέσα στις νέες συνταγματικο-πολιτικές συνθήκες τα τρία «ξενικά» κόμματα θα αναπτύσσονταν περαιτέρω, αντίθετα κατά τα έτη 1844-1864 παρατηρήθηκε παρακμή τους, με ταυτόχρονη ανάδειξη μιας νέας γενιάς. Αυτή, λόγω της γενικότερης δυσαρέσκειας που επικρατούσε, ηγήθηκε μιας νέας επανάστασης τον Φεβρουάριο του 1862. Η επανάσταση είχε ως αποτέλεσμα την φυγή του Όθωνα, την ανακήρυξη βασιλεύομε-

Όμως, μια ασάφεια του αναθεωρημένου συντάγματος άφησε ένα περιθώριο το οποίο εκμεταλλεύθηκε ο βασιλιάς Γεώργιος για να διορίζει κυβερνήσεις της αρεσκείας του. Η κατάσταση αυτή συνεχίστηκε μέχρι την ψήφιση της αρχής της δεδηλωμένης το 1875, που αποτέλεσε τομή για την πολιτική ιστορία της χώρας. Η ιδέα για την ψήφιση της σχετικής αρχής της δεδηλωμένης άνηκε στον νεαρό τότε πολιτικό Χαρίλαο Τρικούπη, ο οποίος υποστήριξε δημόσια ότι μόνη λύση στο πρόβλημα της πολιτικής αστάθειας της χώρας ήταν η συγκρότηση δυο μεγάλων κομμάτων εξουσίας. Ο βασιλιάς θα ανέθετε την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης μόνο σε πολιτικό του οποίου το κόμμα διέθετε την δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της πλειοψηφίας της βουλής. Αυτό σταδιακά θα οδηγούσε στη δημιουργία σταθερότερων κυβερνήσεων πλειοψηφίας και θα ετίθετο τέλος στο συνεχές πρόβλημα της κυβερνητικής αστάθειας στη χώρα. Και πράγματι τα πολιτικά δεδομένα που ίσχυαν ως τότε μεταβλήθηκαν άρδην. Ο δικομματισμός και το εξελιγμένο κοινοβουλευτικό σύστημα είχαν εδραιωθεί.

Παρά τις νέες όμως συνθήκες που ίσχυαν στη χώρα κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, το γενικότερο αίσθημα που επικρατούσε στην πολιτική σκηνή ήταν η απογοήτευση και η δυσπιστία προς τα κόμματα. Το αίσθημα αυτό πολιτικού αδιεξόδου εντάθηκε και οδήγησε τελικά στις 15 Αυγούστου στο κίνημα στο Γουδί. Κύριο αίτημα των πρωτεργατών του ήταν μεταρρυθμίσεις σε όλο το πλέγμα της ελληνικής κοινωνίας. Αυτή την περίοδο ήταν που εμφανίστηκε στην πολιτική σκηνή ο Ελ. Βενιζέλος. Μάλιστα, δεν πέρασε αρκετός καιρός από την ανάδειξη και πολιτική επικράτηση του Βενιζέλου που εμφανίστηκαν για τη χώρα περαιτέρω προβλήματα, πρώτα οι βαλκανικοί πόλεμοι και μετά ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Ο Α΄ Παγκόσμιος ξέσπασε το καλοκαίρι του 1914 και προκάλεσε στην Ελλάδα προβλήματα και διαμάχες. Πριν την τελική είσοδο της χώρας στον πόλεμο στο πλευρό της Αντάντ προηγήθηκε ο εθνικός διχασμός. Και οι δύο πλευρές έδρασαν με τρόπο που υπέσκαπτε το πολιτικό σύστημα και τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Η Μικρασιατική εκστρατεία που θα ακολουθούσε τον πόλεμο θα είχε βαρύτερες συνέπειες και στον πολιτικό τομέα.

Χαρακτηριστική είναι η διαρκής επέμβαση των στρατιωτικών στην πολιτική σκηνή και η χρήση βίας στην άσκηση της πολιτικής. Κατά την περίοδο 1922-1936, παρόλο που στις 25 Μαρτίου 1924 ανακηρύχθηκε η Α΄ Ελληνική Δημοκρατία, παρατηρήθηκαν 7 πραξικοπήματα, γεγονός που οδήγησε στην επιβολή, με την ανοχή του παλατιού, δικτατορίας από τον Ιωάννη Μεταξά. Η δικτατορία του Μεταξά τερμάτισε την ασθενική δημοκρατία του μεσοπολέμου και μία ολόκληρη εποχή της πολιτικής ιστορίας στην Ελλάδα. Η χώρα εισήχθη σε μια περίοδο ανωμαλίας από την οποία θα αργούσε να βγει, καθώς ακολούθησαν η Κατοχή και ο εμφύλιος πόλεμος.

5

ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1940-1974

A) Οι εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η κατάσταση στην Ελλάδα είναι κρίσιμη. Μετά την πτώση της χώρας στον Άξονα (31/5/1941) η Ελλάδα χωρίστηκε σε ζώνες από τους κατακτητές, ο βασιλιάς και η κυβέρνηση Τσουδερού είχαν εγκαταλείψει τη χώρα και είχαν καταφύγει στην Αίγυπτο και ο λαός ήταν καθημαγμένος. Οι Έλληνες όμως αρνούνται να υποταχθούν και έτσι γεννιέται η Εθνική Αντίσταση. Στα βουνά και στις πόλεις ο λαός αντιστέκεται και οργανώνεται στις διάφορες αντιστασιακές οργανώσεις. Μάλιστα, μια απ' αυτές, το «Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο», οργάνωσε σε περιοχές της χώρας που είχαν απελευθερωθεί ένα είδος διακυβέρνησης και, λίγο πριν από την απελευθέρωση και ενώ το μεγαλύτερο μέρος της χώρας βρίσκεται υπό κατοχή, τον Απρίλιο του 1944 διοργάνωσε μυστικές «εκλογές». Οι «εκλογές» αυτές διεξήχθησαν στην ελεύθερη Ελλάδα, όπως επίσης και στην κατεχόμενη, ιδιαίτερα στην Αθήνα και σε άλλες μεγάλες πόλεις. Επρόκειτο για πρωτοφανές φαινόμενο

για κατεχόμενη χώρα. Πάνω από ένα εκατομμύριο Έλληνες και, για πρώτη φορά, Ελληνίδες ψήφισαν και έστειλαν αντιπροσώπους σε μια εθνοσυνέλευση που πήρε το όνομα «Εθνικό Συμβούλιο». Έτσι, δημιουργείται μια δεύτερη ελληνική αρχή, παράλληλη με τη νόμιμη κυβέρνηση του Καΐρου.

Μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Τσουδερού, την πρωθυπουργία αναλαμβάνει για πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ο Σοφοκλής Βενιζέλος και μετά ο Γεώργιος Παπανδρέου(27/4/1944), ο οποίος καταφέρνει, μετά από κοπιώδεις διαπραγματεύσεις, να συγκροτήσει κυβέρνηση εθνικής ενότητας με πρωθυπουργό τον ίδιο. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1944 σχηματίζεται η νέα κυβέρνηση και στις 18 του ίδιου μήνα ο πρωθυπουργός και τα μέλη της κυβέρνησης καταφτάνουν στη χώρα.

Όμως, αν και ο λαός ζητούσε ειρήνη και επούλωση των πληγών που προκάλεσε η «Νέα Τάξη» των Γερμανών, μια νέα δραματική περίοδος της ελληνικής ιστορίας ξεκινούσε, ο εμφύλιος πόλεμος. Λόγω της προσπάθειας του αφοπλισμού των ανταρτών, ξέσπασε το Δεκέμβριο του 1944, η πρώτη φάση του εμφυλίου πολέμου. Και ενώ γίνεται αγώνας για την επίτευξη συμφιλίωσης, και μετά από μια σειρά διαδοχικών κυβερνήσεων, τελικά η κυβέρνηση του Θεμ.Σοφούλη, αρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων, αναλαμβάνει το έργο της διενέργειας εκλογών, που είχαν προκηρυχθεί τον Ιανουάριο του 1946. Οι εκλογές, που προορίζονται για την ανάδειξη αναθεωρητικής βουλής, ορίζονται για τις 31 Μαρτίου 1946, όμως το γενικότερο κλίμα δεν εξασφαλίζει τη δυνατότητα ελεύθερης άσκησης του εκλογικού δικαιώματος. Πέραν αυτού όμως η διεξαγωγή τους είναι απαραίτητη, όπως επίσης και η διεξαγωγή δημοψηφίσματος, με στόχο την επίλυση του πολιτειακού.

Οι κομματικοί σχηματισμοί που συμμετείχαν στις εκλογές της 31ης Μαρτίου 1946 διαμορφώθηκαν οριστικά λίγους μήνες πριν τη διεξαγωγή των εκλογών. Οι εκλογικοί σχηματισμοί ήταν οι εξής: η «Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων», που αποτελούσε συνασπισμό πολλών κομμάτων και ομάδων (με βασικό άξονα το «Λαϊκό Κόμμα») και συσπειρώσε το μεγαλύτερο μέρος των φιλοβασιλικών πολιτικών δυνάμεων, το «Εθνικό Κόμμα Ελλάδος», επίσης φιλοβασιλικό, υπό τον Ναπολέον Ζέρβα, η «Ένωσις Εθνικοφρόνων», που και αυτό αποτέλεσε συνασπισμό φιλοβασιλικών κομμάτων, η «Εθνική Πολιτική Ένωσις», υπό τους Σοφ.Βενιζέλο, Γ.Παπανδρέου και Π.Κανελλόπουλο, συνασπισμός ο οποίος απέφυγε να λάβει θέση ως προς το ζήτημα του θεσμού της βασιλείας στη χώρα και, τέλος, το «Κόμμα Φιλελευθέρων», με αρχηγό τον Θεμ.Σοφούλη, και η «Ένωσις Αγροτικών Κομμάτων», υπό τον Αλέξ.Μυλωνά, κόμματα τα οποία ήταν ρητώς αντίθετα με το θεσμό της βασιλείας στη χώρα.

Οι εκλογές έλαβαν χώρα στις 31 Μαρτίου 1946 και εφαρμόστηκε ως εκλογικό σύστημα η αναλογική του 1932. Τα αποτελέσματα των εκλογών, αν και τα ποσοστά αποχής ήταν αρκετά υψηλά, επικύρωσαν την πλήρη επικράτηση των φιλοβασιλικών κομμάτων και συνασπισμών που, αθροιστικά, συγκέντρωσαν τη συντριπτική πλειοψηφία του 64,7% των έγκυρων ψηφοδελτίων. Πρέπει, βέβαια, να ειπωθεί ότι σε ορισμένες εκλογικές περιφέρειες η νοθεία στα εκλογικά αποτελέσματα ήταν πασιφανής.

Πιο συγκεκριμένα, η Ηνωμένη Παράταξις Εθνικοφρόνων συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό:55,12% και 208 έδρες από σύνολο 354ων. Ακολούθησε η Εθνική Πολιτική Ένωσις με ποσοστό 19,28% και 68 έδρες, το Κόμμα Φιλελευθέρων του Σοφούλη με 14,39% και 48 έδρες και, τέλος, το Εθνικό Κόμμα Ελλάδος υπό τον Ζέρβα συγκέντρωσε 5,96% και 20 έδρες. Το υπόλοιπο ποσοστό μοιράζεται σε διάφορους ανεξάρτητους, κυρίως, υποψήφιους. Το ποσοστό, πάντως, αποχής ήταν εκείνο που χαρακτήρισε έντονα τις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές, αποχή που προερχόταν από τα κόμματα της Αριστεράς και ορισμένα του Κέντρου, αντιδρώντας έτσι για την προκήρυξη των εκλογών πριν την οριστική επίλυση του βασιλικού θεσμού.

Μετά τις εκλογές, η Δ' Αναθεωρητική Βουλή που αναδείχθηκε αποφάσισε με ψήφισμα της την σύσταση επιτροπής για προπαρασκευή του αναθεωρητικού έργου. Μετά από σύντομη πρωθυπουργία του Π.Πούλιτσα, κυβέρνηση σχημάτισε ο Κων.Τσαλδάρης του Λαϊκού Κόμματος (17 Απριλίου 1946). Για την τύχη του βασιλικού θεσμού διενεργείται δημοψήφισμα στις 1 Σεπτεμβρίου 1946. Επρόκειτο για ένα ιδιόμορφο προσωπικό δημοψήφισμα. Υπέρ της επανόδου του Γεωργίου Β' τάχθηκαν όλα τα φιλοβασιλικά, ως ήταν αναμενόμενο, κόμματα και τα Αριστερά και Κεντρώα κόμματα. Τελικά το δημοψήφισμα με ποσοστό 68,41% έκρινε την επιστροφή του βασιλιά στη χώρα, αν και τα αποτελέσματα θεωρήθηκαν διαβλητά και οι κομμουνιστές το χαρακτήρισαν ως νόθο και ξέσπασε ένοπλος αγώνας. Η κατάσταση που επικράτησε στη χώρα ήταν χαώδης και στον πολιτικό τομέα επικράτησε πολιτική αστάθεια. Ο βασιλιάς εκμεταλλεύτηκε τα γεγονότα και μέχρι τις επόμενες εκλογές του Μάρτη 1950 διόρισε συνολικά δέκα διαφορετικές κυβερνήσεις, χωρίς να υπάρξει και σχετική αντίδραση από την πλευρά της Βουλής.

Β) Οι εκλογές της 5ης Μαρτίου 1950

Μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου το φθινόπωρο του 1949 και μετά την οριστική ήττα των ανταρτών, ο προορισμός της Βουλής που είχε εκλεγεί τον Μάρτιο του 1946 είχε ολοκληρωθεί. Η διενέργεια νέων εκλογών ήταν απαραίτητη για να εκτονωθεί η έντονη πολιτική κατάσταση που είχε προκληθεί λόγω του εμφυλίου αλλά και να επισφραγιστεί να νομιμοποιηθεί η έκβασή του. Αρχικά, η υπηρεσιακή κυβέρνηση Ι.Θεοτόκη προκήρυξε εκλογές για τις 19 Φεβρουαρίου 1950, όμως, λόγω καθυστέρησης που προκλήθηκε εξαιτίας των διαπραγματεύσεων για το εκλογικό σύστημα που επρόκειτο να εφαρμοστεί, αποφασίστηκε να αναβληθούν οι εκλογές και να διεξαχθούν στις 5 Μαρτίου 1950.

Ως εκλογικό σύστημα αποφασίστηκε να εφαρμοστεί, όπως και εκλογές του 1946, η απλή αναλογική του 1932. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να εμφανιστούν μια πληθώρα κομματικών σχηματισμών που, όπως και στις εκλογές του 1946, η οριστική διαμόρφωσή τους έγινε λίγους μόνο μήνες πριν την ημερομηνία διεξαγωγής των εκλογών. Αναλυτικά, στις εκλογές συμμετείχαν οι εξής πολιτικοί σχηματισμοί: η «Πολιτική Ανεξάρτητος Παράταξις», που επρόκειτο για συνασπισμό τριών μικρότερων κομμάτων και αποτελούνταν ηγετικά από στελέχη και αξιωματούχους της δικτατορίας της 4ης Αυγούστου, το «Λαϊκό Κόμμα» υπό τον Κων.Τσαλδάρη, που ήταν ο κύριος κομματικός φορέας της Δεξιάς, το «Μέτωπο Εθνικής Αναδημιουργίας», που επρόκειτο για συνασπισμό κομμάτων με κύριο άξονα το «Εθνικό Ενωτικό Κόμμα» του Παν.Κανελλόπουλου και το «Νέο Κόμμα», με αρχηγό τον Σπ.Μαρκεζίνη. Ακόμα, έλαβαν μέρος η «Εθνική Παράταξις Εργαζομένου Λαού», συνασπισμός μικρότερων κομμάτων, το «Εθνικό Κόμμα Ελλάδος» με αρχηγό τον Ναπ.Ζέρβα, που άνηκε στο χώρο της κεντροδεξιάς, το «Κόμμα Γ.Παπανδρέου» με αρχηγό τον ομώνυμο πολιτικό, το «Κόμμα Φιλελευθέρων» με αρχηγό τον Σοφ.Βενιζέλο, η «Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου» ως συνασπισμός των κομμάτων του Νικ.Πλαστήρα και του Εμμ.Τσουδερού και, τέλος, η «Παράταξις Αγροτών και Εργαζομένων» και η «Δημοκρατική Παράταξις» που κάλυπτε το χώρο της Αριστεράς.

Στις εκλογές που έλαβαν χώρα πήραν μέρος και όλα τα κόμματα που είχαν απόσχει από τις εκλογές του 1946, εκτός από το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας που ήταν παράνομο. Οι συνθήκες που επικρατούσαν μετά τον εμφύλιο και το γεγονός της ύπαρξης πολλών κομματικών σχηματισμών δεν επέτρεψαν να σχηματιστεί σταθερή κυβέρνηση πλειοψηφία. Πρώτο σε ποσοστό κόμμα ήρθε το Λαϊκό Κόμμα με ποσοστό 18,8% και 62 έδρες στο κοινοβούλιο σε σύνολο 250 εδρών της Βουλής. Ακολουθούσε το Κόμμα Φιλελευθέρων, με ποσοστό 17,24% και 56 έδρες, η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου του Πλαστήρα με 16,44% και 45 έδρες, το κόμμα του Γ.Παπανδρέου με 10,67% και 35 έδρες, η Δημοκρατική Παράταξις με 9,70% και 18 έδρες και η Πολιτική Ανεξάρτητος Παράταξις με 8,15% και 16 έδρες. Τα άλλα κόμματα πήραν πολύ μικρότερα ποσοστά.

Είναι φανερό από το αποτέλεσμα των εκλογών ότι τα παραδοσιακά κόμματα αρχίζουν να παρακμάζουν ενώ τα κεντροδεξιά ελαττώνονται με ταυτόχρονη αύξηση των ποσοστών της Αριστεράς. Παρόλα αυτά όμως, κανένα κόμμα δεν κατόρθωσε να συγκεντρώσει τις απαραίτητες ψήφους ώστε να συγκροτηθεί σταθερή κυβέρνηση πλειοψηφίας. Και, αν και μπόρεσαν να συγκροτηθούν κυβερνήσεις συνασπισμού για τη διακυβέρνηση της χώρας, παρατηρήθηκαν ταυτόχρονα αλληλέλληλες μετατροπές στις συμμαχίες των κομμάτων και συνεχείς μεταβολές στη σύνθεση της κυβέρνησης, πράγμα το οποίο επέβαλε την ανάγκη διεξαγωγής νέων εκλογών για να επιτευχθεί κυβερνητική αστάθεια.

Γ) Οι εκλογές της 9ης Σεπτεμβρίου 1951

Τον Ιούλιο του 1951 με βασιλικό διάταγμα ορίστηκε ημέρα διεξαγωγής των νέων εκλογών για τις 9 Σεπτεμβρίου 1951. Για τις εκλογές αυτές αποφασίστηκε, μετά από περιορισμένες σχετικά αντιδράσεις, να εφαρμοστεί το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής και οι πολιτικές παρατάξεις διαμορφώθηκαν ξανά λίγο πριν τη διεξαγωγή των εκλογών. Και αυτό γιατί αμέσως μετά από την προκήρυξή τους ο Αλ.Παπάγος ανακοίνωσε την απόφασή του να πολιτευθεί. Ο «Ελληνικός Συναγερμός», όπως ονομάστηκε το νέο κόμμα, προσέδωσε, κατά τον Ηλία Νικολακόπουλο, «χαρακτήρα ενδοπαραταξιακής αναμέτρησης για τη Δεξιά και διαπαραταξιακής αντιπαράθεσης ανάμεσα στην ανασυγκροτημένη Δεξιά και τα κόμματα του Κέντρου». Παράλληλα, το κόμμα του Παπάγου ώθησε τα άλλα κόμματα προς ταχύτατη συσπείρωση. Εκτός από τον Ελληνικό Συναγερμό, λοιπόν, στις εκλογές

έλαβαν μέρος το «Λαϊκό Κόμμα» υπό τον Τσαλδάρη, το «Κόμμα Φιλελευθέρων», μα αρχηγό τον Σοφ.Βενιζέλο, η «Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου», με αρχηγό τον Νικ.Πλαστήρα, η «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά», με πρόεδρο τον Ι.Πασσαλίδη, το «Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα», με αρχηγό τον Γ.Παπανδρέου, ο «Συναγερμός Αγροτών και Εργαζομένων», του Αλ.Μπαλτατζή και, τέλος, το «Σοσιαλιστικό Κόμμα-ΕΛΔ», με πρόεδρο τον Αλ.Σβώλο.

Το εκλογικό αποτέλεσμα ανέδειξε περίπου ισοδύναμες τις δυο κύριες πολιτικές παρατάξεις, αυτή του Κέντρου και αυτή της Δεξιάς. Πιο συγκεκριμένα, ο Ελληνικός Συναγερμός συγκέντρωσε το μεγαλύτερο ποσοστό των έγκυρων ψήφων με 36,53% και 114 έδρες σε σύνολο 258. Ακολούθησαν η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου του Πλαστήρα με ποσοστό 23,49% και 74 έδρες, το Κόμμα Φιλελευθέρων, που συγκέντρωσε το 19,04% των ψήφων και 57 έδρες και η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά με ποσοστό 10,57 και 10 έδρες. Τέλος, το Λαϊκό Κόμμα και ο Συναγερμός Αγροτών και Εργαζομένων ανέδειξαν 2 και 1 βουλευτές, αντίστοιχα. Το κόμμα του Γ.Παπανδρέου και το Σοσιαλιστικό Κόμμα δεν κατάφεραν να αναδείξουν κάποιον αντιπρόσωπο στο κοινοβούλιο.

Όπως είναι φανερό, κανένα από τα κόμματα δεν είχε τη δυνατότητα σχηματισμού σταθερής κυβέρνησης πλειοψηφίας. Ο Αλ.Παπάγος, αρχηγός του πρώτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος, αρνήθηκε να σχηματίσει κυβέρνηση συνασπισμού και, έτσι, στις 27 Οκτωβρίου 1951 συγκροτείται κυβέρνηση συνασπισμού υπό τον Ν.Πλαστήρα. Όμως, μετά από ισχυρότατες πιέσεις του Ελληνικού Συναγερμού προς την κυβέρνηση, η τελευταία αναγκάστηκε να προσφύγει σε νέες εκλογές.

Δ)Οι εκλογές της 16ης Νοεμβρίου 1952

Η περιορισμένη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στην οποία στηριζόταν η κυβέρνηση συνασπισμού της Εθνικής Προοδευτικής Ενώσεως Κέντρου και του Κόμματος των Φιλελευθέρων άρχισε να κλονίζεται με διαδοχικές αποχωρήσεις πέντε βουλευτών της και η κυβέρνηση έπαψε πια να διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία στη βουλή. Αυτή η έλλειψη πλειοψηφίας ήταν λαβή έντονης κριτικής από την αντιπολίτευση και έτσι η κυβέρνηση αποφάσισε στις αρχές Σεπτεμβρίου 1952 να προχωρήσει σε διενέργεια νέων εκλογών. Κεντρικό θέμα στην πολιτική σκηνή κατά την προεκλογική περίοδο αποτέλεσε το θέμα μεταβολής του εκλογικού συστήματος σε πλειοψηφικό όπως προβλεπόταν στον εκλογικό νόμο του 1951, σύστημα το οποίο είχε εφαρμοστεί στην Ελλάδα ξανά κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Κύριο χαρακτηριστικό αυτού του συστήματος το οποίο και ψηφίστηκε (4 Οκτωβρίου 1952) ήταν η διαφοροποίησή του στον τρόπο καθορισμού των εκλογικών περιφερειών. Το σύστημα όριζε ότι στην Παλαιά Ελλάδα θα ίσχυε «στενή» περιφέρεια ενώ στις Νέες Χώρες επρόκειτο να ισχύει «ευρεία» περιφέρεια, δηλαδή περιφέρεια πρωτοδικείου. Πρέπει να ειπωθεί ότι κατά την διάρκεια των συζητήσεων για το εκλογικό σύστημα, ο Ελληνικός Συναγερμός εξέφρασε την έντονη αντίδρασή του κατά του εκλογικού νόμου, υποστηρίζοντας «ευρεία» περιφέρεια για ολόκληρη τη χώρα. Παράλληλα, εξέφρασε την αντίθεσή του για το γεγονός ότι ο εκλογικός νόμος δεν προέβλεπε το εκλογικό δικαίωμα στις γυναίκες.

Οι εκλογές του 1952 απέκτησαν έναν έντονα προσωποποιημένο χαρακτήρα. Και αυτό γιατί οι δυο μεγάλες παρατάξεις της εποχής είχαν ως ηγέτες τους έντονες προσωπικότητες. Επρόκειτο για ηγέτες-σύμβολα της εποχής τους. Οι εκλογές, λοιπόν, απέκτησαν έναν δημοψηφισματικό χαρακτήρα επιλογής προσώπων. Ο χαρακτήρας αυτός ήταν που οδήγησε τις πολιτικές παρατάξεις σε έντονη συσπείρωση και, έτσι, μόνο τρεις πολιτικοί σχηματισμοί έλαβαν μέρος στον εκλογικό αγώνα. Επρόκειτο για τον Ελληνικό Συναγερμό, με αρχηγό τον Αλ.Παπάγο και με προσχωρήσεις στο κόμμα σημαντικών πολιτικών προσωπικοτήτων. Χαρακτηριστικά αναφέρονται τα ονόματα του Γεωργίου Παπανδρέου, του Εμμανουήλ Τσουδερού και πολλοί πολιτευτές του Λαϊκού Κόμματος. Ο Ελληνικός Συναγερμός αντιπροσώπευε την Δεξιά. Από την άλλη, οι κεντρώες πολιτικές δυνάμεις στο κόμμα το οποίο ήταν συναρχηγό ο Νικόλαος Πλαστήρας και ο Σοφοκλής Βενιζέλος. Επρόκειτο για το κόμμα «Ένωση Κομμάτων Εθνικής Προοδευτικής Ενώσεως Κέντρου», στο οποίο προσχώρησαν το Λαϊκό Κόμμα του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, το Σοσιαλιστικό Κόμμα-ΕΛΔ με

πρόεδρο τον Αλέξανδρο Σβώλο και άλλες αντί-συναγερμικές δυνάμεις. Τέλος, στις εκλογές έλαβε μέρος η «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά», που στην πραγματικότητα ήταν μια έκφραση του (παράνομου ακόμα) Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος και αποτέλεσε τον αντίποδα της Δεξιάς.

Τα αποτελέσματα των εκλογών ήταν συντριπτικά υπέρ του κόμματος του Παπάγου. Ο Ελληνικός Συναγερμός κατόρθωσε να συγκεντρώσει το θριαμβευτικό ποσοστό του 49,22% και εξασφάλισε τις 246 -από τις 300- βουλευτικές έδρες στο κοινοβούλιο. Από την άλλη, η συνεργασία Εθνικής Προοδευτικής Ενώσεως Κέντρου και Κόμματος Φιλελευθέρων συγκέντρωσε το ποσοστό του 34,22% και 51 έδρες στη βουλή. Τέλος η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά ανέδειξε 2 μόλις βουλευτές με ποσοστό 1.55%. Κυρίαρχος, λοιπόν, του πολιτικού παιχνιδιού αποδείχθηκε ο Αλέξανδρος Παπάγος, καθώς με τόσο μεγάλη πλειοψηφία η κυβερνητική σταθερότητα ήταν δεδομένη.

Ε)Οι εκλογές της 19ης Φεβρουαρίου 1956

Η άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία παρείχε στον Ελληνικό Συναγερμό τις απαραίτητες έδρες στη βουλή για ύπαρξη κυβερνητικής σταθερότητας. Όμως, η σταθερότητα αυτή διαταράχθηκε με τον θάνατο του αρχηγού του κόμματος, Αλέξανδρου Παπάγου, στις 4 Οκτωβρίου 1955. Αν και ο Παπάγος είχε υποδείξει ως κομματικό του διάδοχο τον Σ.Στεφανόπουλο και παρόλο που η κοινοβουλευτική ομάδα του κόμματος επρόκειτο να συνέλθει για να εκλέξει και επίσημα το νέο της αρχηγό, ο βασιλιάς Παύλος επενέβη στις πολιτικές διαδικασίες. Ο Παύλος διόρισε ως πρωθυπουργό της χώρας στις 6 Οκτωβρίου τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Καθώς όμως τον διόρισε πρωθυπουργό στη θέση του εκλιπόντος, εξασφαλίστηκε την ίδια στιγμή η πλειοψηφία του κοινοβουλίου. Και, πράγματι, στις 12 Οκτωβρίου 1955, η βασιλική αυτή παρέμβαση επικυρώθηκε από το κόμμα του Ελληνικού Συναγερμού και από το κοινοβούλιο, αν και η κοινοβουλευτική δύναμη του Συναγερμού μειώθηκε σε 205 έδρες από τις 246. Βέβαια, όπως ήταν φυσικό, η παρέμβαση του βασιλιά ξεσήκωσε έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της αντιπολίτευσης και από ορισμένα στελέχη του Ελληνικού Συναγερμού. Και αυτό γιατί ο Παύλος διόρισε πρωθυπουργό κάποιον, στο πρόσωπο του οποίου δεν είχε εκφραστεί η «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της βουλής πριν από τον διορισμό του.

Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής έσπευσε, για να ηρεμήσει τα πνεύματα, να τονίσει στις προγραμματικές του δηλώσεις ότι επρόκειτο να διεξαχθούν νέες εκλογές την Άνοιξη του 1956. Πρωτού, όμως, τη διενέργεια των εκλογών, η κυβέρνηση θέλησε να καταθέσει σχέδιο νόμου για εκλογικό σύστημα, που η ίδια η κυβέρνηση ονόμασε «πλειοψηφικό με περιορισμένη εκπροσώπηση της μειοψηφίας», αλλά επικράτησε η ονομασία «τριφασικό». Το όνομα αυτό δόθηκε από την αντιπολίτευση, λόγω των τριών διαφορετικών τρόπων κατανομής των βουλευτικών εδρών. Επιπλέον, δόθηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα στο δεύτερο κόμμα να αποσπάσει περισσότερες έδρες από το πρώτο. Ο νέος εκλογικός νόμος εγκρίθηκε στις 19 Δεκεμβρίου 1955 και λίγο αργότερα, στις 4 Ιανουαρίου 1956, ο πρωθυπουργός Κ.Καραμανλής ανακοίνωσε την ίδρυση ενός νέου πολιτικού σχηματισμού, που είχε το όνομα «Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση»(Ε.Ρ.Ε.).

Τις εκλογές της 9ης Φεβρουαρίου 1956 ανέλαβε η κυβέρνηση Καραμανλή. Οι παρατάξεις που έλαβαν μέρος ήταν η «Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση», με αρχηγό τον Κ.Καραμανλή που συσπείρωσε γύρω του τους πολιτευτές του Ελληνικού Συναγερμού και αντιπροσώπευε τη Δεξιά, η «Δημοκρατική Ένωση», με αρχηγό τον Γ.Παπανδρέου και συστάθηκε σαν κόμμα ως συνασπισμός της «Εθνικής Κινήσεως Αλλαγής» και του «Δημοκρατικού Κέντρου», που και αυτό με τη σειρά του αποτελούνταν από άλλα κόμματα. Τέλος, έλαβαν μέρος το «Κόμμα Προοδευτικών», με αρχηγό τον Σπ.Μαρκεζίνη και μερικά κεντρώα κόμματα και ανεξάρτητοι κεντρώοι υποψήφιοι.

Οι Έλληνες που προσήλθαν στις κάλπες έδωσαν την πλειοψηφία των ψήφων τους στη Δημοκρατική Ένωση με ποσοστό 48,15%, ενώ η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση συγκέντρωσε το 47,38% του συνόλου των ψήφων. Παρόλα αυτά, όμως, το νέο εκλογικό σύστημα είχε σαν αποτέλεσμα τη στρέβλωση της θέλησης του ελληνικού λαού και έδωσε στον Κωνσταντίνο Καραμανλή την πλειοψηφία των εδρών με ανάδειξη 165 βουλευτών από σύνολο τριακοσίων. Ο Γ.Παπανδρέου συγκέντρωσε, αν και με υψηλότερο ποσοστό από αυτό της Ε.Ρ.Ε., 132 έδρες στο κοινοβούλιο. Τέλος, ανεξάρτητοι κεντρώοι υποψήφιοι εξασφάλισαν 3 έδρες στη Βουλή. Κανένα, όμως, από τα μικρότερα κόμματα, όπως αυτό των Προοδευτικών, δεν κατόρθωσε να αναδείξει κάποιον βουλευτή, αλλά ούτε και κανένας άλλος ανεξάρτητος υποψήφιος, εκτός από τους προαναφερθέντες, είτε κεντρώος είτε δεξιός τελικά δεν εξελέγη. Τις περισσότερες έδρες στη βουλή και την άνετη πλειοψηφία είχε εξασφαλίσει η Ε.Ρ.Ε., που όμως, αν και κατείχε την κυβερνητική σταθερότητα, σε δυο χρόνια επρόκειτο να τη χάσει.

ΣΤ)Οι εκλογές της 11ης Μαΐου 1958

Είκοσι πέντε περίπου μήνες μετά τις εκλογές του 1956, τον Μάρτιο του 1958, δυο υπουργοί της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ενώσεως καθώς και δεκατρείς ακόμα βουλευτές της παραιτούνται. Με την αποχώρηση όμως δεκαπέντε συνολικά βουλευτών του κόμματος, η Ε.Ρ.Ε. έχασε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία και το γεγονός αυτό οδήγησε την κυβέρνηση Καραμανλή σε άμεση παραίτηση .Ο λόγος αποχώρησης των βουλευτών ήταν η διαφωνία τους όσον αφορά το θέμα του εκλογικού νόμου, της «ενισχυμένης αναλογικής». Το νόμο είχε εισηγηθεί η κυβέρνηση ύστερα από συμφωνία με το Κόμμα Φιλελευθέρων. Μετά από την αποχώρηση των βουλευτών ο Καραμανλής, θέλοντας να εκκαθαρίσει την εσωκομματική κατάσταση της Ε.Ρ.Ε., υπέβαλε την παραίτησή του και ζήτησε τη διάλυση της Βουλής και διενέργεια νέων εκλογών.

Ο βασιλιάς Παύλος, πράγματι, στις 5 του Μάρτη διέλυσε τη βουλή και συγκρότησε εξωκοινοβουλευτική κυβέρνηση με στόχο τη διενέργεια εκλογών και την ψήφιση εκλογικού νόμου, ώστε να οριστεί ποιο εκλογικό σύστημα θα εφαρμοζόταν στις ερχόμενες εκλογές. Πρωθυπουργός τέθηκε ο Κ.Γεωργακόπουλος, πρόεδρος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Η κυβέρνηση του Γεωργακόπουλου εξασφάλισε την εμπιστοσύνη της Βουλής, αφού υπέβαλαν σε αυτήν οι βουλευτές της Ε.Ρ.Ε. (ακόμα και οι αποχωρήσαντες από αυτής) και το Κόμμα Φιλελευθέρων. Και με εξασφαλισμένη, λοιπόν, την εμπιστοσύνη της βουλής, η κυβέρνηση προχώρησε στην επίλυση του εκλογικού νόμου. Προς συζήτηση στη βουλή τέθηκε το νομοσχέδιο που είχε προτείνει η κυβέρνηση Καραμανλή στις 27/2/1958, ώστε οι εκλογές να μην διεξάγονταν με το «τριφασικό» σύστημα του 1956. Τελικά, το σύστημα της «ενισχυμένης αναλογικής» ήταν αυτό που καθιερώθηκε , το οποίο προέβλεπε δυο κατανομές των βουλευτικών εδρών με ιδιαίτερα αυστηρούς φραγμούς για τη συμμετοχή ενός κόμματος ή ενός συνασπισμού κομμάτων στη β' κατανομή, ενώ στη β' κατανομή θα εφαρμοζόταν στην πραγματικότητα οι διαδικασίες που η «απλή αναλογική» προέβλεπε για την γ' κατανομή .

Μετά, λοιπόν, την ψήφο εμπιστοσύνης στη νέα υπηρεσιακή κυβέρνηση του

Γεωργακόπουλου και τον καθορισμό του εκλογικού συστήματος που επρόκειτο να εφαρμοστεί, καθορίστηκε η ημερομηνία διεξαγωγής των νέων εκλογών, στις 11 Μαΐου 1958. Αρχικά, αν και έγιναν διαπραγματεύσεις στην «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά» και στα μικρότερα κόμματα για σύμπραξη (στην οποία ο εκλογικός νόμος δεν άφηνε πολλά εκλογικά περιθώρια), τελικά δεν καρποφόρησαν. Έτσι, στις εκλογές του 1958 πήραν μέρος, εκτός από ορισμένους ανεξάρτητους υποψήφιους, πέντε εκλογικοί σχηματισμοί. Πρώτον, συμμετείχε η «Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση» (Ε.Ρ.Ε.) με αρχηγό τον Κ.Καραμανλή, κόμμα το οποίο αποτελούσε τον κύριο άξονα της Δεξιάς. Επιπλέον, συμμετείχε η «Ένωση Λαϊκών Κόμματος», που επρόκειτο για συνασπισμό κομμάτων, στην πραγματικότητα ευκαιριακό με σημαντικά όμως στελέχη, όπως τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, τον Παναγή Τσαλδάρη, τον Στέφανο Στεφανόπουλο κ.α. Ακόμα, μέρος στις εκλογές έλαβαν το «Κόμμα Φιλελευθέρων», με συναρχηγούς τους Γ.Παπανδρέου και Σοφ.Βενιζέλο, η «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά», κόμμα με αρχηγό τον Ιωάννη Πασαλιδή και μεγάλο πολιτικό εύρος (καθώς στην παράταξη συμμετείχαν και ορισμένοι πολιτευτές του κεντροαριστερού χώρου), και, τέλος, η «Προοδευτική Αγροτική Δημοκρατική Ένωση», ως συνασπισμός τεσσάρων μικρών κομμάτων και με κύρια στελέχη τον Σπ.Μαρκεζίνη, τον Αλεξ.Μπαλτατζή, τον Σαβ.Παπαπολίτη κ.α. Τα παραπάνω κόμματα –ή, πιο σωστά, κομματικοί σχηματισμοί- διαμορφώθηκαν στην οριστική τους μορφή τον Απρίλιο του 1956, έναν μόλις μήνα πριν τις εκλογές.

Μεγάλος νικητής και σε αυτές τις εκλογές ήταν η Δεξιά. Η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση κατάφερε να συγκεντρώσει άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στο κοινοβούλιο, χωρίς άμεση απειλή για απώλειά της, και να «επιβάλλει» την κυριαρχία, γενικότερα, της Δεξιάς, η οποία ξεκίνησε με την ίδρυση του «Ελληνικού Συναγερμού» του Πλαστήρα. Πιο συγκεκριμένα, η Ε.Ρ.Ε. ανέδειξε 171 βουλευτές στο κοινοβούλιο, μετά την συγκέντρωση 41,16% των έγκυρων ψήφων των εκλογών. Αξιωματική αντιπολίτευση αναδείχθηκε η «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά» με εξασφάλιση 79 εδρών και ποσοστό 24,42%. Ακολούθησαν, στην αντιπολίτευση, το Κόμμα Φιλελευθέρων με 36 έδρες (ποσοστό 20,67%), η Προοδευτική Αγροτική Δημοκρατική Ένωση με 10 έδρες (10,62%) που, και, τέλος, η Ένωση Λαϊκών Κομμάτων που, παρά τον συνασπισμό των κομμάτων που την αποτελούσαν, μπόρεσε να αναδείξει μόλις 4 βουλευτές, αφού συγκέντρωσε ποσοστό 2,94%. Διάφοροι ανεξάρτητοι υποψήφιοι που κατέβηκαν στις εκλογές, είτε από το χώρο της Δεξιάς είτε από το χώρο του Κέντρου, δεν κατάφεραν να εξασφαλίσουν κάποια θέση στο κοινοβούλιο, καθώς δεν συγκέντρωσαν το απαραίτητο ποσοστό (συγκέντρωσαν μόλις 0,16%). Τελικά, πάντως, εκτός από την πολιτική κυριαρχία της Δεξιάς, πρέπει να επισημανθεί και η εντυπωσιακή άνοδος της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς σε σχέση με τις τελευταίες εκλογές του 1956, άνοδος η οποία την ανέδειξε σε μία ισχυρή αξιωματική αντιπολίτευση.

Ζ)Οι εκλογές της 29ης Οκτωβρίου 1961

Το γενικότερο πολιτικό κλίμα στην Ελλάδα μετά τις εκλογές του 1958 μπορεί απλά να χαρακτηριστεί ως κλίμα «πόλωσης», ανταγωνισμού και αντιπαραθέσεων μεταξύ των δυο μεγάλων κομμάτων, της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης και της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς. Η «πόλωση» αυτή ήταν κυρίαρχη στην πολιτική σκηνή και έφερνε το θέμα των πρόωρων εκλογών συχνά στο προσκήνιο. Μάλιστα, κεντρικό ζήτημα για τις υποτιθέμενες πρόωρες εκλογές αποτέλεσε η διαμόρφωση των κομματικών σχηματισμών, καθώς αυτοί θα καθόριζαν και τη μορφή που θα έπαιρνε η εκλογική αναμέτρηση. Αν θα ήταν, δηλαδή, ένας ανταγωνισμός μεταξύ Δεξιάς και Αριστεράς ή αν ρόλο θα έπαιζε τελικά στην έκβαση του εκλογικού αποτελέσματος και ο κεντρώος χώρος. Και το αν ο κεντρώος χώρος θα προχωρούσε στην συγκρότηση ενός ισχυρού κεντρώου κομματικού σχήματος επρόκειτο να εξαρτηθεί από τον νέο εκλογικό νόμο που θα προέβλεπε το εκλογικό σύστημα που θα εφαρμοζόταν στις επικείμενες εκλογές.

Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με το εκλογικό σύστημα, η κυβέρνηση πρότεινε στα κόμματα του Κέντρου την υιοθέτηση του συστήματος «συγγενών» κομμάτων. Κατ' αυτό το σύστημα τα κεντρώα κόμματα θα δήλωναν «συγγενή» και θα μοιράζονταν τις έδρες αναλογικά στις περιφέρειες, όπου το άθροισμα των ψήφων τους θα ήταν η απόλυτη πλειοψηφία. Το Κέντρο όμως δεν δέχτηκε, χαρακτηρίζοντας το σύστημα «πολωτικό» και υποστήριξαν ένα «αντιπολωτικό» σύστημα. Ήταν βάσει αυτού του «αντιπολωτικού» συστήματος που η κυβέρνηση κατέθεσε στις 5 Μαΐου 1961 εκλογικό νομοσχέδιο με τροποποιήσεις του συστήματος της «ενισχυμένης αναλογικής». Οι τροποποιήσεις αφορούσαν την εισαγωγή στο εκλογικό σύστημα της «ρήτρας του +1» για την α' κατανομή, τη μείωση σε 15% του ορίου συμμετοχής στην β' κατανομή και η συμμετοχή σε αυτή και ενός τρίτου «αυτοτελούς» κόμματος ανεξάρτητα από το ποσοστό που θα έχει συγκεντρώσει. Τα κεντρώα όμως κόμματα διαφώνησαν τελικά και το νομοσχέδιο ψηφίστηκε μόνο από την Ε.Ρ.Ε. που διέθετε την απαραίτητη πλειοψηφία στη βουλή.

Μετά και την ψήφιση του εκλογικού νόμου, στο προσκήνιο επανήλθαν οι φήμες για επίσπευση των εκλογών, φήμες οι οποίες επαληθεύθηκαν επισήμως από την κυβέρνηση στις 12 Σεπτεμβρίου 1961. Μια βδομάδα αργότερα (19/9/1961) καθορίστηκε και η ημερομηνία των εκλογών για τις 29 Οκτωβρίου 1961. επομένη (20/9/1961) η κυβέρνηση Καραμανλή παραιτήθηκε και διορίστηκε «υπηρεσιακή» κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον στρατηγό Κ.Νόβα, αρχηγό του στρατιωτικού οίκου του βασιλιά. Αρχικά, η παραίτηση της κυβέρνησης θεωρήθηκε νίκη της αντιπολίτευσης που θεώρησε ότι τα ποσοστά της θα αντιπολίτευσης θα ανέβαιναν στις ερχόμενες εκλογές. Όμως τα πολιτικά δεδομένα άλλαξαν με την ίδρυση ενός νέου κόμματος. Επρόκειτο για το κόμμα «Ένωση Κέντρου» με αρχηγό τον Γ.Παπανδρέου, που κατόρθωσε να συνασπίσει όλα τα κεντρώα κόμματα, δημιουργώντας συνθήκες για παραγκωνισμό της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς στην τρίτη θέση. Βέβαια, η Εθνική Δημοκρατική Αριστερά ήταν αποφασισμένη να μην χάσει την άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, καθώς στόχευε σε αναθεώρηση του Συντάγματος(με ζητούμενο την ενίσχυση της εκτελεστικής εξουσίας).

Εκτός όμως από την εμφάνιση της Ενώσεως Κέντρου, ένα επιπλέον στοιχείο ήταν αυτό που τάραξε τα νερά του πολιτικού κλίματος της εποχής. Ο λόγος γίνεται για το επονομαζόμενο σχέδιο «Περικλής», σχέδιο οργανωμένο από τον κρατικό οργανισμό, αλλά παρακρατικά, με στόχο την άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας συστηματικά, για τη μείωση της επιρροής της Αριστεράς και συνακόλουθα την αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος. Το σχέδιο «Περικλής» εμφανιζόταν ως «πόλεμος», ψυχολογικός κυρίως, προερχόμενος από τους Κιανούς(δηλαδή τους «εθνικόφρονες») προς τους Κίτρινους(δηλαδή προς τους «μη εθνικόφρονες», όπως χαρακτηρίζονταν οι αριστεροί). Το σχέδιο αυτό είχε καταρτιστεί από την Κρατική Υπηρεσία Πληροφοριών και τη Δευτεροβάθμια Συντονιστική Επιτροπή όπως αποδείχθηκε αργότερα. Οριστικοποιήθηκε και εφάρμοσε το σχέδιο ο αντισυνταγματάρχης της Κ.Υ.Π., που εκτελούσε τότε χρέη Γραμματέως της Επιτροπής, και μετέπειτα δικτάτορας Γεώργιος Παπαδόπουλος, ενώ βασικός συντάκτης του κειμένου, όπως αποκαλύφθηκε αργότερα, ήταν ο μετέπειτα υπουργός της δικτατορίας Γ.Γεωργιάδης και απλά συντάκτης ο Ελ.Σταυρίδης, πρώην βουλευτής του Κομμουνιστικού Κόμματος και συνεργάτης της Κ.Υ.Π. Ο Καραμανλής ρητά δήλωσε ότι αγνοούσε την ύπαρξη του σχεδίου. Τις πληροφορίες σχετικά με το κείμενο του σχεδίου «Περικλή» αποκάλυψε στη βουλή στις 23 Φεβρουαρίου 1965 ο Γ.Παπανδρέου όταν ήταν πρωθυπουργός.

Μέσα σε αυτό το πολιτικό κλίμα έγιναν οι εκλογές της 29ης Οκτωβρίου 1961 με κύριους

εκλογικούς σχηματισμούς τους προαναφερθέντες. Δηλαδή, συμμετείχαν η «Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση», η οποία συνέχιζε να αντιπροσωπεύει την Δεξιά και κάλυπτε περίπου το ίδιο φάσμα δυνάμεων με αυτό των προηγούμενων εκλογών, ο συνασπισμός «Ένωση Κέντρου-Κόμμα Προοδευτικών», με συναρχηγούς τον Γ.Παπανδρέου και τον Σπ.Μερκαζίνη, που στόχευε στη συγκέντρωση του συνόλου των ψήφων των εκλογέων που προοριζόνταν για τα κόμματα μεταξύ της Ε.Ρ.Ε. και της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς, δηλαδή για τα κεντρώα κόμματα, το «Πανδημοκρατικό Αγροτικό Μέτωπο Ελλάδος», που αποτελούσε συνασπισμό της Αριστεράς. Αυτοί οι τρεις μόνο κομματικοί σχηματισμοί αντιπαρατάχθηκαν στις εκλογές, εξαιρουμένων των ανεξάρτητων κεντρώων και δεξιών υποψηφίων. Τα αποτελέσματα ανέδειξαν για μια ακόμα φορά τη Δεξιά ως νικήτρια του εκλογικού παιχνιδιού. Το κόμμα του Κ.Καραμανλή θριάμβευσε καταφέροντας όχι μόνο να εξασφαλίσει την άνετη κοινοβουλευτική πλειοψηφία που επιζητούσε αναδεικνύοντας 176 βουλευτές από τους τριακόσιους αλλά και να σπάσει το φράγμα του ποσοστού των 50%, αφού συγκέντρωσε 50,81%. Επρόκειτο πράγματι για θρίαμβο αν αναλογιστεί κανείς το γεγονός ότι οι εκλογές ήταν μη μονόπλευρες, δηλαδή εκλογές που συμμετείχαν εκπρόσωποι των πολιτικών παρατάξεων όλων των χώρων. Αξιωματική αντιπολίτευση αναδείχθηκε, ως αναμενόμενο, ο συνασπισμός «Ένωση Κέντρου-Κόμμα Προοδευτικών», με ποσοστό 33,65% και 100 έδρες στο κοινοβούλιο, ενώ ακολουθούσε το «Πανδημοκρατικό Αγροτικό Μέτωπο Ελλάδας», με 24 έδρες και ποσοστό 14,62%. Ανεξάρτητοι υποψήφιοι δεν κατάφεραν να εκλεγούν.

Αυτό όμως που τέθηκε ως ζήτημα την επομένη της εξαγωγής των αποτελεσμάτων ήταν, όχι ο θρίαμβος της Ε.Ρ.Ε. και συνακόλουθα της Δεξιάς, αλλά η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Ως αντίδραση στο αποτέλεσμα των εκλογών ο Γ.Παπανδρέου έσπευσε να το χαρακτηρίσει ως «προϊόν βίας και νοθείας», ενώ παράλληλα ο Σοφ.Βενιζέλος δήλωσε ότι «δι' ημάς η βουλή της 29ης Οκτωβρίου θα είναι πάντοτε νόθος και η πλειοψηφία και η κυβέρνηση της Ε.Ρ.Ε. παράνομοι». Τα αποτελέσματα φάνηκαν ιδιαίτερα διαβλητά στους ψήφους στρατιωτικών και δημοσίων υπαλλήλων που ψήφιζαν σε χωριστά εκλογικά τμήματα. Η εμφανής, λοιπόν, κατά την αντιπολίτευση, νοθείας των αποτελεσμάτων είχε, ως ήταν αναμενόμενο τις παραπάνω αντιδράσεις. Έτσι, τη στιγμή που το σχέδιο «Περικλής» στόχευε στο διαχωρισμό «εθνικοφρόνων» από «μη εθνικοφρόνων», κατέληξε στο να ορίσει μια νέα τομή στο πολιτικό τοπίο, αυτή ανάμεσα σε «Δεξιά» και «αντι-Δεξιά». Ο διαχωρισμός αυτός επρόκειτο να παίξει πρωτεύοντα ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις που επακολούθησαν.

Η) Οι εκλογές της 3ης Νοεμβρίου 1963

Η έντονη αντίδραση σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών και την εγκυρότητά τους δεν περιορίστηκε μόνο σε μια στιγμιαία και παροδική καταγγελία από την πλευρά της αντιπολίτευσης. Τόσο η Ένωση Κέντρου όσο και η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά βάσισαν την αντικυβερνητική πολιτική τους πάνω στο γεγονός αυτό της αμφισβήτησης της κυβερνητικής νομιμότητας, Μάλιστα, έφτασε να αποτελεί μια στρατηγική απέναντι προς το κυβερνών κόμμα, έναν «ανένδοτο αγώνα», όπως χαρακτηριστικά περιέγραψε την κατάσταση ο Γ. Παπανδρέου. Επιπλέον, ο «ανένδοτος αγώνας» είχε σαν αποτέλεσμα την διεύρυνση του χάσματος μεταξύ δεξιών και αντιδεξιών κομμάτων.

Η παραπάνω πολιτική οξύτητα φάνηκε να εντείνεται επικίνδυνα τον Μάιο του 1963 με τη δολοφονία (στις 22/5/1963) του βουλευτή της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς στη Θεσσαλονίκη, του Γρηγόρη Λαμπράκη. Η ένταση, μάλιστα, κορυφώθηκε λίγο αργότερα, όταν υπήρξε ανοιχτή σύγκρουση Καραμανλή και Παλατιού, κάτι που οδήγησε τον πρωθυπουργό σε παραίτηση (11 Ιουνίου 1963). Αίτιο της σύγκρουσης ήταν η διαφωνία του Καραμανλή ως προς τη σκοπιμότητα του βασιλιά Παύλου να επισκεφτεί επίσημα την Μ. Βρετανία. Ο Παύλος αγνόησε την πολιτική βούληση της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, όπως εκφραζόταν από τον πρωθυπουργό και υποχρέωσε έτσι σε παραίτηση την κυβέρνηση. Ο βασιλιάς, λοιπόν, διορίζει την κυβέρνηση Πιπινέλη, η οποία ονομάστηκε «πολιτικοϋπηρεσιακή», για δοθεί από μέρους της η τυπική κάλυψη του βασιλικού ταξιδιού και να αναλάβει τη διενέργεια εκλογών. Η κυβέρνηση Πιπινέλη παρουσιάστηκε στη Βουλή αμέσως και πήρε ψήφο εμπιστοσύνης. Αυτή η πράξη «εγκαινιάζει» ουσιαστικά τη νέα προεκλογική περίοδο, αν και ακόμα δεν είχε οριστεί η ημερομηνία των εκλογών. Τελικά, στις 17 Ιουλίου, η κυβέρνηση κατέθεσε στη βουλή εκλογικό νομοσχέδιο που εισήγαγε ελάχιστες τροποποιήσεις στον ισχύοντα εκλογικό νόμο της «ενισχυμένης αναλογικής». Το νομοσχέδιο ψηφίστηκε και δυο βδομάδες αργότερα, στις 30 Ιουλίου, ορίστηκε η ημερομηνία διεξαγωγής των νέων εκλογών για τις 3 Νοεμβρίου 1963. Βέβαια, σε αυτήν την προεκλογική περίοδο το φλέγον ζήτημα αποτέλεσε, όχι το εκλογικό σύστημα, αλλά οι συνθήκες διεξαγωγής των εκλογών. Η Ένωση Κέντρου θεωρούσε ότι για τη διασφάλιση «αδιάβλητων» εκλογών, η κυβέρνηση Πιπινέλη όφειλε να παραιτηθεί, πράγμα και το οποίο έγινε στις 29 Σεπτεμβρίου 1963 και διορίστηκε στη θέση της «υπηρεσιακή» κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου Στυλ. Μαυρομιχάλη. Η κυβέρνηση Μαυρομιχάλη θεωρήθηκε απαραίτητο στοιχείο για την εξασφάλιση ισότιμης μεταχείρισης ανάμεσα στα δύο κυρίαρχα κόμματα, της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης και της Ένωσης Κέντρου. Μάλιστα, για το λόγο αυτό αποπλίστηκαν τα Τάγματα Εθνικής Ασφαλείας, αντικαταστάθηκαν προσωρινά οι Αρχηγοί της χωροφυλακής και της Αστυνομίας και οι νομάρχες αντικαταστάθηκαν από εισαγγελείς.

Μετά, λοιπόν, από το διορισμό υπηρεσιακής κυβερνήσεως που τύχαινε κοινής αποδοχής, μετά την ψήφιση εκλογικού νόμου για τις επικείμενες εκλογές και την λήψη μέτρων για εξασφάλιση αδιάβλητων εκλογών, οργανώθηκαν και τα κόμματα για τις ερχόμενες εκλογές. Οι κομματικοί σχηματισμοί που έλαβαν στην εκλογική αναμέτρηση ήταν οι ίδιοι που έλαβαν μέρος και στη προηγούμενη του 1961, με μόνη διαφορά τα κόμματα του συνασπισμού «Ένωσης Κέντρου-Κόμμα Προοδευτικών» διασπάστηκαν και εμφανίστηκαν χωριστά. Η διάσπαση προκλήθηκε λόγω της διαφωνίας των Προοδευτικών για τον «ανένδοτο αγώνα» που διεξήγαγε ο Γ. Παπανδρέου. Τα κόμματα, λοιπόν, που έλαβαν μέρος στις εκλογές ήταν η «Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση», με αρχηγό πάντα τον Κ. Καραμανλή, το «Κόμμα Προοδευτικών», με αρχηγό τον Σπ. Μαρκεζίνη, η «Ένωση Κέντρου», που είχε πάψει να αποτελεί συνασπισμό των κεντρικών κομμάτων και ήταν πια ενιαίο κόμμα με αρχηγό τον

Γ. Παπανδρέου, και, τέλος, η «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά», με πρόεδρο τον Ιωάννη Πασαλιδή, κόμμα το οποίο, όπως ο Η. Νικολακόπουλος χαρακτηριστικά γράφει, «έτεινε όλο και περισσότερο να μετεξελιχθεί ντεφάκτο σε νόμιμη έκφραση του (παράνομου) Κ.Κ.Ε.» Τα αποτελέσματα των εκλογών της 3ης Νοεμβρίου ανέδειξαν τα δυο μεγάλα κόμματα ισάξια, περίπου σε δύναμη. Η Ένωση Κέντρου συγκέντρωσε ποσοστό 42,04% και ανέδειξε 138 βουλευτές, ενώ η Ε.Ρ.Ε. 39.37% και 132 έδρες αντίστοιχα. Τρίτο σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμμα ήρθε η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά με 14,34% και 28 βουλευτές και τελευταίο ήρθε το κόμμα των Προοδευτικών με 2 μόλις έδρες (και ποσοστό 3,73%). Επρόκειτο, ομολογουμένως για μια μεγάλη νίκη της Ένωσης Κέντρου, όχι, βέβαια, όσον αφορά τα ποσοστά, καθώς η διαφορά υπεροχής ήταν μόλις 2,67%, αλλά λόγω της ανατροπής της κυριαρχίας της Δεξιάς, που είχε τα πρωτεία για 11 συναπτά έτη. Το ζήτημα, όμως, που ετίθετο ήταν ότι κανένα κόμμα δεν συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία στη βουλή, αλλά τη σχετική. Βάσει αυτού, υπήρχαν μόνο δυο ενδεχόμενα: είτε να συγκροτείτο συμμαχική κυβέρνηση είτε οι εκλογές να επαναλαμβάνονταν. Χωρίς να ακολουθήσει, όμως, τίποτα από τα παραπάνω, ο Παύλος ανέθεσε στις 5 Νοεμβρίου 1963 την εντολή σχηματισμού της κυβέρνησης στον αρχηγό του πρώτου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος, δηλαδή στον Γεώργιο Παπανδρέου, αν και δε διέθετε την εμπιστοσύνη του όλο αριθμού των βουλευτών. Έτσι, η πράξη αυτή του βασιλιά επικρίθηκε από την αντιπολίτευση και από τον τύπο της εποχής, αλλά και από τη νομική θεωρία. Το κυβερνών κόμμα, δηλαδή, διέθετε κατά τεκμήριο μόνο τις ψήφους των βουλευτών του και συνεπώς όχι τη «δεδηλωμένη» εμπιστοσύνη της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Το παραπάνω πρόβλημα δεν θα υπήρχε αν ο βασιλιάς είχε αναθέσει στον Παπανδρέου διερευνητική εντολή, όπως ακριβώς προβλέπεται σήμερα από το Σύνταγμα(Σ37, παρ.3) ή αν ανέθετε την εντολή σχηματισμού της κυβέρνησης μετά τη σύγκληση της Βουλής και την εκλογή προέδρου του κοινοβουλίου. Και ήταν επειδή ο Παύλος δεν έπραξε τα παραπάνω ο λόγος για «ευνοϊκή» μεταχείριση της Ένωσης Κέντρου. Αυτός ήταν και ένας από τις κύριες αιτίες που οδήγησε τον Καραμανλή στην απόφασή του να παραιτηθεί από την αρχηγεία του κόμματος της Ε.Ρ.Ε., ορίζοντας διάδοχό του τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, και έφυγε για το εξωτερικό. Από την άλλη, η κυβέρνηση Παπανδρέου παρουσιάστηκε στη βουλή στα τέλη Δεκεμβρίου και πήρε ψήφο εμπιστοσύνης από τους βουλευτές της Ένωσης Κέντρου και της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς. Αμέσως όμως υπέβαλε παραίτηση διότι σε επίσημες δηλώσεις του στο παρελθόν δεν επρόκειτο να στηριχθεί στις ψήφους της Δημοκρατικής Αριστεράς. Έτσι, το στέμμα ανέθεσε στις 25 Δεκεμβρίου 1963 διερευνητική εντολή στον αρχηγό του δεύτερου σε κοινοβουλευτική δύναμη κόμματος, Π.Κανελλόπουλο. Μετά από άκαρπες διαπραγματεύσεις, ο Κανελλόπουλος δήλωσε την διερευνητική εντολή ατελέσφορη στις 27/12 και ο βασιλιάς διόρισε στις 31/12 υπηρεσιακή κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ι. Παρασκευόπουλο. Η νέα υπηρεσιακή κυβέρνηση διέλυσε τη Βουλή και προκήρυξε νέες εκλογές για τις 16 Φεβρουαρίου 1964.

Θ) Οι εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου 1964

Μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Παπανδρέου, η ανάθεση ατελέσφορης διερευνητικής εντολής στον Π.Κανελλόπουλο οδήγησε στην προκήρυξη νέων εκλογών. Οι εκλογές, με διαφορά τριών περίπου μηνών από τις προηγούμενες, διενεργήθηκαν με το ίδιο ακριβώς εκλογικό σύστημα που είχε ισχύσει και σε αυτές του Νοέμβρη του 1963. Εφαρμόστηκε, δηλαδή, η «ενισχυμένη αναλογική του 1963». Κύριος στόχος αυτών των εκλογών για την Ένωση Κέντρου ήταν η συγκέντρωση αυτοδύναμης κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Μάλιστα, οι εκλογές πήραν έντονο δημοψηφισματικό χαρακτήρα λόγω αυτού. Στις εκλογές της 16ης Φεβρουαρίου 1964 συμμετείχαν τα ίδια κόμματα μόνο που σε αυτήν την περίπτωση συσπειρώθηκαν σε τρεις εκλογικούς σχηματισμούς, καθένας από τους οποίους εκπροσωπούσε στο σύνολό του τη Δεξιά, το Κέντρο και την Αριστερά. Τη Δεξιά εκπροσωπούσε η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση και το Κόμμα Προοδευτικών, που συνασπίστηκαν και είχαν ως αρχηγούς τον Παν.Κανελλόπουλο και τον Σπ.Μαρκεζίνη, αντίστοιχα. Η συνεργασία τους ανακοινώθηκε στις 11 Ιανουαρίου 1964 και η εκλογική βοήθεια που προσέφερε το κόμμα των Προοδευτικών στην Ε.Ρ.Ε. ήταν πολύτιμη, καθώς, μετά την αποχώρηση του Κ.Καραμανλή για το εξωτερικό, το κόμμα έχασε την εκλογική δύναμη και αίγλη που του παρείχε ο ιδρυτής και επί οκταετίας αρχηγός του. Το Κέντρο αντιπροσώπευε η Ένωση Κέντρου με αρχηγό τον Γ.Παπανδρέου, και, τέλος, την Αριστερά εκπροσωπούσε η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά, που χρησιμοποίησε έναν «εκλογικό ελιγμό». Το κόμμα παρουσίασε υποψήφιους μόνο σε 31 εκλογικές περιφέρειες, ενώ στις υπόλοιπες 24 καλούσε τους οπαδούς του να ψηφίσουν Ένωση Κέντρου. Αυτή η περιθωριακή και περιορισμένη ενίσχυση είχε ως στόχο «να εκτονώσει την τάση που υπήρχε για ευρύτερη υποστήριξη της Ένωσης Κέντρου και η οποία είχε προκαλέσει τη σημαντική διαρροή οπαδών της Ενιαίας Δημοκρατικής Αριστεράς στις προηγούμενες εκλογές». Μόνο

αυτοί οι τρεις συνδυασμοί έλαβαν μέρος στις εκλογές, καθώς ο επαναληπτικός τους χαρακτήρας απέτρεψε τη συμμετοχή άλλων εκλογικών σχηματισμών και ανεξάρτητων υποψηφίων.

Χαρακτηριστικό των αποτελεσμάτων των εκλογών ήταν η τεράστια, για τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, ποσοστιαία άνοδος της Ένωσης Κέντρου. Επρόκειτο για τη μαζικότερη εκλογική μεταστροφή που παρατηρήθηκε κατά τη μεταπολεμική περίοδο σε διάστημα τριών περίπου μηνών και χωρίς την παρατήρηση κανενός είδους μετατόπιση βουλευτών από το ένα κόμμα στο άλλο. Συνολικά συγκέντρωσε το 52,72% των ψήφων με ανάδειξη 117 βουλευτών. Η αύξηση, δηλαδή, ήταν του ύψους των έντεκα σχεδόν μονάδων (10,68% για την ακρίβεια), αύξηση που και ο ίδιος ο Καραμανλής δεν μπορούσε να εξηγήσει. Σε γράμμα του από το εξωτερικό όπου βρισκόταν προς τον Π.Κανελλόπουλο χαρακτηριστικά έγραφε ότι το αποτέλεσμα «απλούστατα δεν εξηγείται λογικώς». Ο κύριος όγκος των ψήφων προερχόταν, βέβαια, από τη Δεξιά, που μέσα σε διάρκεια τριών μηνών έχασε συνολικά, από την Ε.Ρ.Ε. και το Κόμμα Προοδευτικών, το 7,84% της δύναμής της, δηλαδή έχασε έναν στους πέντε ψηφοφόρους (περίπου 360.000 άτομα). Πιο συγκεκριμένα, συγκέντρωσε 35,26% και κατέλαβε 107 έδρες στο κοινοβούλιο. Τέλος, και η Αριστερά παρουσίασε πτώση του ποσοστού της κατά 2,54%, καθώς η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά συγκέντρωσε το 11,8% του συνόλου των ψήφων και ανέδειξε 22 βουλευτές. Ο θρίαμβος της Ένωσης Κέντρου ήταν αναμφισβήτητος, επρόκειτο όμως να ήταν και εφήμερος.

Μετά την ξεκάθαρη νίκη της Ένωσης Κέντρου, ο Γ.Παπανδρέου πήρε εντολή σχηματισμού της κυβέρνησης στις 19 Φεβρουαρίου 1964. Ελάχιστο διάστημα, όμως, μετά την ορκωμοσία της βουλής αποκαλύφθηκε ότι ο βασιλιάς Παύλος Α΄ έπασχε από ανίατη ασθένεια και πολύ γρήγορα, στις 6 Μαρτίου 1964, απεβίωσε. Το απόγευμα της ίδιας μέρας ανέβηκε στο θρόνο και ορκίστηκε ο γιος του ως Κωνσταντίνος Β΄. Ήταν ανάμεσα στον βασιλιά -πλέον- Κωνσταντίνο και τον πρωθυπουργό όταν ξέσπασε το καλοκαίρι του 1965 μια έντονη διαφωνία που κατέληξε σε συνταγματική κρίση. Η διαφωνία μεταξύ στέμματος και Παπανδρέου είχε ως άξονα το θέμα του στρατού και του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης. Αναλυτικότερα, όσον αφορά το θέμα του υπουργείου, ο πρωθυπουργός ζήτησε από το στέμμα την αντικατάσταση του υπουργού Εθνικής Άμυνας και του αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού και, επιπλέον, την αυτοπρόσωπη ανάληψη του υπουργείου. Ο βασιλιάς αρνήθηκε και, με μια σειρά επιστολών ανάμεσα στους δυο ηγέτες, το ζήτημα κατέληξε στην προφορική δήλωση του πρωθυπουργού στις 15 Ιουλίου ότι θα υποβάλει την παραίτηση της κυβέρνησής του. Άρα, αποκλειστικός υπεύθυνος της κυβερνητικής κρίσης που θα ξεκινούσε τότε, θα γινόταν γνωστή ως «Ιουλιανά» και θα είχε στο μέλλον βαρύτερες επιπτώσεις, ήταν ο βασιλιάς, ο οποίος όμως έριξε τις ευθύνες στον ίδιο τον Παπανδρέου. Μάλιστα, η εξώθηση της κυβέρνησης σε παραίτηση, κυβέρνηση που σε τελική ανάλυση διέθετε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία, χαρακτηρίστηκε ως «βασιλικό πραξικόπημα».

Ι)Οι εκλογές της 17ης Νοεμβρίου 1974

Μετά την παραίτηση της κυβέρνησης του Γ.Παπανδρέου ακολούθησε ένας κοινοβουλευτικός μαραθώνιος για να επιτευχθεί η απαραίτητη πλειοψηφία για ανάδειξη νέας κυβέρνησης. Επρόκειτο για μια χαώδη κατάσταση, μια κρίση με όλη τη σημασία της λέξεως. Στις 15 Ιουλίου που έπαυσε ουσιαστικά η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου διορίζεται από τον

Κωνσταντίνο κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Γ.Αθανασιάδη-Νόβα για να κατασκευαστεί μια νέα πλειοψηφία στη βουλή με διάσπαση της Ένωσης Κέντρου. Η κυβέρνηση αυτή, όμως, καταψηφίζεται στη βουλή στις 4 Αυγούστου 1965 με ψήφους 167 κατά και 131 υπέρ. Στις 9 Αυγούστου ανατίθεται στον Στ.Στεφανόπουλο διερευνητική εντολή που αποδείχθηκε ατελέσφορη. Στη συνέχεια, στις 20 Αυγούστου 1965 παραιτείται η κυβέρνηση Αθανασιάδη-Νόβα και διορίζεται κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Ηλία Τσιριμώκο για να σχηματίσει πλειοψηφία με νέα διάσπαση της Ένωσης Κέντρου. Και αυτή η κυβέρνηση καταψηφίζεται στις 28 Αυγούστου με ψήφους 159 κατά 133 υπέρ. Στις 17 Σεπτεμβρίου του ίδιου χρόνου η κυβέρνηση Τσιριμώκου παραιτείται και το στέμμα διόρισε κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Σ.Στεφανόπουλο με στόχο να ολοκληρωθεί η διάλυση της Ένωσης Κέντρου και να αποτραπεί η διάλυση της βουλής και η προσφυγή σε εκλογές. Τελικά, η κυβέρνηση Στεφανόπουλου έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης οριακή με 152 ψήφους υπέρ, αλλά θα παραιτηθεί στις 22 Δεκεμβρίου 1966 και διορίζεται μεταβατική υπηρεσιακή κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τον εξωκοινοβουλευτικό -διοικητή της Εθνικής Τραπέζης- Ι.Παρασκευόπουλο. την κυβέρνηση αυτή στηρίξαν κοινοβουλευτικά και η Ένωση Κέντρου και η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση με 215, σύνολο, ψήφους υπέρ. Και αυτή, παρόλα αυτά, η κυβέρνηση παραιτείται στις 3 Απριλίου 1967 και διορίζεται κυβέρνηση -έκτη κατά σειρά- με πρωθυπουργό τον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, με στόχο τη διάλυση της βουλής και τη διεκτέλεση εκλογών, κυβέρνηση η οποία, όμως, δεν διέθετε την αποδοχή των άλλων κομμάτων. Η ευχέρεια αυτή του βασιλιά να διορίζει ως πρωθυπουργό πρόσωπο «της επιλογής του» οδηγεί σε έσχατες συνέπειές της, στην περίφημη «θεωρία του κηπουρού» Μέσα σε μία τέτοια πολιτικά και συνταγματικά ανώμαλη περίοδο, όπου επικρατούσαν αυθαίρετες και αντικοινοβουλευτικές πράξεις, ήταν αναμενόμενο ορισμένοι να στραφούν σε έσχατες λύσεις που θα έθιγαν τη συνταγματική τάξη και θα διέβρωναν τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς. Η συνεχή φόρτιση της κατάστασης που άρχισε στις 15 Ιουλίου 1965 κατέληξε στη στρατιωτική δικτατορία της 21ης Απριλίου 1967. Μια ομάδα Συνταγματαρχών με επικεφαλής τον Γεώργιο Παπαδόπουλο διέκοψε τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης της πολιτικής σκηνής. Το στρατιωτικό πραξικόπημα κατέλυσε το Σύνταγμα και επέβαλε δικτατορικό καθεστώς, επικαλούμενο τη λήξη της «φασιοκρατίας». Στην πραγματικότητα, «η σκιά του εμφυλίου πολέμου βάραινε την πολιτική ζωή της χώρας μέχρι τη στιγμή που οι συνταγματάρχες έθεσαν τέρμα στην ασθμαίνουσα νεαρή μεταπολεμική δημοκρατία» .

Η διακυβέρνηση της χώρας, από νομικοσυνταγματική άποψη, κατά τη δικτατορία χωρίζεται σε δύο περιόδους : σε «βασιλική», δηλαδή από τη στιγμή που η εξουσία καταλήφθηκε από τους στρατιωτικούς ως την κατάργηση της μοναρχίας την 1η Ιουνίου 1973, και σε «προεδρική» ή «κοινοβουλευτική», όπως οι συνταγματάρχες τα αποκαλούσαν, περίοδος που διήρκεσε από την 1η Ιουνίου 1973 ως την πτώση του στρατιωτικού καθεστώτος. Αυτή η τελευταία περίοδος χαρακτηρίζεται από την αποτυχία της απόπειρας των στρατιωτικών να τεθεί ένα καθεστώς εμπνευσμένο από τους ίδιους τους δικτάτορες. Επρόκειτο για μια προσπάθεια να νομιμοποιηθούν πάση θυσία την εξουσία τους, καθώς, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Ν.Αλιβιζάτος, «η πολιτική απομόνωσή τους, τόσο εσωτερικά όσο και διεθνώς, μεγάλωνε μέρα με τη μέρα» . Επιχείρησαν μια ερμηνεία των ισχυόντων θεσμών αποκλειστικά και μόνο βάσει των συμφερόντων των πρωτεργατών του καθεστώτος, αποκρύπτοντας την βασική επιδίωξή τους, τη συγκρότηση δηλαδή ενός στρατοκρατικού κράτους. Μάλιστα, στην προσπάθειά τους για απόκρυψη του κυρίου στόχου τους, οργάνωσαν ακόμα και φαινομενικές εκλογικές διαδικασίες.

Ο λαός όμως, μετά την τραγωδία της Κύπρου και την κατάληψη του 38% του νησιού από τους Τούρκους, δεν άντεξε πλέον τη διακυβέρνηση της χώρας από τη χούντα και ξεσηκώθηκε, με αποτέλεσμα την κατάρρευσή της, στις 23/4 Ιουλίου 1974. Κλήθηκε αμέσως ο Κωνσταντίνος Καραμανλής από τη Γαλλία για τη συγκρότηση κυβέρνησης «εθνικής ενότητας», στην οποία μετείχαν εκτός από στελέχη της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ένωσης και εκπρόσωποι του κεντρώου χώρου και νέων πολιτικών δυνάμεων. Ο Κ.Καραμανλής διορίστηκε πρωθυπουργός με προεδρικό διάταγμα και ορκίστηκε στις 4 το πρωί της 24ης Ιουλίου από τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Σεραφείμ και έτσι έληξε η επτάχρονη στρατιωτική δικτατορία. Χειρίστηκε αριστοτεχνικά το ζήτημα της αποφυγής του πολέμου με την Τουρκία, τα δύσκολα οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η χώρα, την προσπάθεια ελέγχου του στρατού και άλλα τρέχοντα ζητήματα της ελληνικής κοινωνίας. Μετά την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων όρισε εκλογές για τις 17 Νοεμβρίου. Ως εκλογικό σύστημα θα εφαρμοζόταν η «ενισχυμένη αναλογική του 1974» , η οποία προέβλεπε τρεις κατανομές βουλευτικών εδρών, παρεμφερείς προς τα προηγούμενα εκλογικά συστήματα και-για πρώτη φορά- ειδική κατανομή εδρών για τους βουλευτές επικρατείας. Ορίστηκε, επιπλέον, ότι εντός 45 ημερών μετά τις εκλογές(8 Δεκεμβρίου) θα γινόταν δημοψήφισμα που θα καθόριζε την τύχη του πολιτειακού στην Ελλάδα.

Στις εκλογές που ακολούθησαν, τα κόμματα και οι παρατάξεις είχαν ελάχιστο χρόνο για να προετοιμάσουν κάποια οργανωμένη προεκλογική εκστρατεία ή πλήρες πρόγραμμα. Παρόλα αυτά έγινε κάθε προσπάθεια προς αυτό. Στις 17 Νοεμβρίου έλαβαν μέρος κυρίως νέες πολιτικές δυνάμεις. Ο Κ.Καραμανλής, νωρίτερα, στις 26 Σεπτεμβρίου ανακοίνωσε την ίδρυση μιας νέας παράταξης, την οποία ονόμασε «Νέα Δημοκρατία». Δήλωσε ότι θα επεδίωκε έντονα την επιτάχυνση της εισόδου της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όμως δεν προχώρησε σε δηλώσεις σχετικά με τη θέση του κόμματός του απέναντι στο θεσμό της μοναρχίας. Ακόμα, στις εκλογές έλαβε μέρος η «Ένωση Κέντρου» -το μόνο κόμμα που προϋπήρχε του πραξικοπήματος- σε συνένωση με το «Κίνημα των Νέων Πολιτικών Δυνάμεων»(ή, απλά, «Νέες Δυνάμεις»), με αρχηγούς τον Γεώργιο Μαύρο και τον Ιωάννη Πεσμαζόγλου, αντίστοιχα, οι οποίοι δήλωναν καθαρά την έντονη αντίθεσή τους σχετικά με την επιστροφή του βασιλιά. Νέο κόμμα ιδρύθηκε και από τον Ανδρέα Παπανδρέου, το «Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα»(ΠΑ.ΣΟ.Κ), που συγκροτήθηκε γρήγορα λόγω της καθυστέρησης, κατά ένα μήνα, της επιστροφής του ιδρυτή του στη χώρα μετά την πτώση της χούντας. Και το ΠΑ.ΣΟ.Κ. ήταν ενάντια στην επιστροφή του θεσμού της βασιλείας στη χώρα. Τέλος, το παρόν έδωσε σύσσωμη η Αριστερά, με την παράταξη «Ηνωμένη Αριστερά», μετά από «συμμαχία»των αριστερών κομμάτων: «Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος» - πρόσφατα νομιμοποιημένο από τον Κ.Καραμανλή-, «Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος Εσωτερικού», «Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά» και «Εθνική Δημοκρατική Ένωση».

Τα αποτελέσματα των πρώτων εκλογών της Μεταπολίτευσης έδειξαν ότι το κύρος του Κ.Καραμανλή και η ορθή διακυβέρνηση της χώρας από αυτόν κατά την περίοδο από την πτώση της χούντας ως τη διενέργεια των εκλογών κέρδισαν την εμπιστοσύνη του λαού και αναδείχθηκε πρωθυπουργός κερδίζοντας το 54,4% των ψήφων και 220 έδρες από τις 300. Μετά από μια τέτοια συγκέντρωση εδρών, ήταν φυσικό ότι για την αντιπολίτευση έμειναν πολύ λίγες έδρες για ανάδειξη αντιπροσώπων τους. Από τον συνασπισμό «Ένωση Κέντρου-Νέες Δυνάμεις» εξελέγησαν 60 βουλευτές(ποσοστό 20,4% των ψήφων του ελληνικού λαού), από το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

μόλις 12(ποσοστό 13,6%) και από την Ηνωμένη Αριστερά 8 (με ποσοστό 9,5%). Έγινε, λοιπόν, πασιφανής η νίκη της Νέας Δημοκρατίας, καθώς οι 220 έδρες μεταφράστηκαν σε ποσοστό 73,3% του κοινοβουλίου. Λίγες μέρες αργότερα, στις 8 Δεκεμβρίου 1974, έγινε το δημοψήφισμα για να καθορίσει το μέλλον του βασιλικού θεσμού στην Ελλάδα. Στον Κωνσταντίνο δεν επετράπη να επιστρέψει στην Ελλάδα για να οργανώσει εκστρατεία υπέρ του προσώπου του ενόψει του δημοψηφίσματος, όμως είχε τη δυνατότητα να προωθήσει τις θέσεις του μέσω τεσσάρων τηλεοπτικών προγραμμάτων. Ο Κ.Καραμανλής ακόμα δεν έπαιρνε θέση δημοσίως για το μέλλον της μοναρχίας. Τελικά, τα αποτελέσματα έδωσαν την οριστική επίλυση του πολιτειακού ζητήματος στη χώρα. Με ποσοστό 69,2% υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας και ένα 30,8% των ψήφων υπέρ της αποκατάστασης έληξε οριστικά το ζήτημα που είχε ταλαιπωρήσει με ιδιαίτερη ένταση την πολιτική ζωή του τόπου. Προσωρινός πρόεδρος της Δημοκρατίας εξελέγη ο Μ.Στασινόπουλος, βουλευτής επικρατείας της Νέας Δημοκρατίας. Και αρχίζει, έτσι, η περίοδος της Β' Ελληνικής Δημοκρατίας. Μάλιστα, η Βουλή που είχε αναδειχθεί στις πρόσφατες εκλογές(17/11/1974) επρόκειτο για αναθεωρητική, με σκοπό την αναθεώρηση του ισχύοντος συντάγματος. Έτσι, μετά τη λύση του πολιτειακού, άρχισαν οι εργασίες της Ε' Αναθεωρητικής Βουλής και μετά από έντονες συζητήσεις και ένθερμο κλίμα, τελικά, η συζήτηση του Συντάγματος τερματίστηκε στις 2 Ιουνίου 1975 και το τελικό κείμενο ψηφίστηκε (χωρίς την αντιπολίτευση) στο σύνολό του στις 7 Ιουνίου 1975. Μια νέα περίοδος θα άρχιζε για τη χώρα.

Επίλογος

Μετά την αποκατάσταση της Δημοκρατίας το 1974 δρομολογήθηκε η πορεία για τη θεσμική και πολιτική ανασυγκρότηση της χώρας.(...) Σταδιακά με την ομαλή πλέον λειτουργία του κοινοβουλευτισμού παρατηρούμε τη δυναμική εξέλιξη των κομμάτων και την παγίωση των δημοκρατικών θεσμών και διαδικασιών . Αναμφίβολα η ελληνική κοινωνία αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες μέχρι την τελική εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτισμού σε σταθερά θεμέλια χωρίς κίνδυνο για την απειλή του. Γενικότερα, από την περίοδο της μεταπολίτευσης ως σήμερα ο κοινοβουλευτισμός στη χώρα μας, παρά ορισμένες προσπάθειες κατά καιρούς υπονόμευσής του είτε συνειδητά είτε ασυνειδητά, είναι πιο ισχυρός από ποτέ και οι εκλογικές διαδικασίες θεωρούνται εξασφαλισμένες και παγιωμένες. Ακόμα, θεωρείται πλέον δεδομένο ότι με την πάροδο του χρόνου θα ισχυροποιούνται όλο και περισσότερο.

Αναμφισβήτητα, πάντως, πρέπει να μελετάμε το παρελθόν και την ιστορία και ιδιαίτερα σε θέματα τόσο μεγάλου, ως προς τη σημασία, βάρους για διδασκόμαστε και να παραδειγματιζόμαστε.